

ՄԵՂԱՌ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԵՍՆՈՐԵԱՅ

Պարագրաֆի մէջ 10-ին, 20-ին և 30-ին	Տարեկան գին է 130 դրամ:	Տարեկան մէկ անգամ համար արդիւն 100 դր
Պարագրաֆի մէջ 1-ին	Վեյսմանայ " 70 "	" երկու " 50 "
4. Պարագրաֆի մէջ 1-ին և 2-ին	Մէկ բիւլի " 4 "	" երեք " 60 "
Պարագրաֆի մէջ 3-ին և 4-ին	Որ բիւլի ունի ինչպէս պարագրաֆի:	Մեծ պարագրաֆի և խոյր գրեթէ եղած
Պարագրաֆի մէջ 5-ին և 6-ին	Դրամ երկուսի և 3-ի մասերու ծախսը	Ժամանակակից հարկի ստորագրութիւն:
Պարագրաֆի մէջ 7-ին և 8-ին	Կարգի ծախսը է:	

ՄԱՅԻՍ 23

ՏԱՐԻ 1862

ԹԻԻ 162

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՏԵՐԵԴԵՐՉԻ ՏՕՆԻ

ՀԱՅԿԱՆ ՈՒԹԸ ՀԱՐԻՐ ՎԱԹԱՍԻՆ, ՄԱՅԻՍԻ
 ԲԱՆԻ ԵՒ ՉՈՐՐՈՐԻ ՕՐԸ, այն անմահ և փառա-
 ւոր յիշատակաց օրը, ուր Հայը իր իրաւանց
 տէրն եղաւ, ուր Հայը ազգութիւնը կող-
 մեց, ուր Հայը ճանաչեցաւ, այն մեծ օրը մե-
 ծահանդէս տօնախմբութեամբ միշտ կենդա-
 նի պահելու փափաքը ամեն ճշմարիտ Հայ
 որտեքու մէջ գգացված տեսնելով մէկ քանի
 անձինք՝ անցած տարի անոր առաջին տարե-
 դարձը կատարեցին Հիւնքեար — իսկէ՛քսի
 գեղեցիկ դաշտահովտին մէջ, առաջին ան-
 գամ առանկ գործէ մը ըստարժան էն նուազ
 պահութիւններով, ամէն թէ հոն գրաւող
 և թէ հոն չղբալով ետքէն լող Հայ ուր-
 տեր բերկրեցան. վասն զի դեռ տեսված է՛ր
 որ այն չափ մեծ բազմութիւն մը Հայոց մէկ
 տեղ գան յանուն ազգին և դքսնուն, հրաճ-
 ուին, խաղան խնդան յանուն ազգին:

Հայ սիրտերը ուրախ էին այս տօնախմբ-
 բութեան վրայ, օտարազգիք գովեցին Հայե-
 րը և մեր բարեխնամ ու հայրախնամ կառա-
 վարութիւնը իր գոհունակութիւնը յայտնեց ա-
 նազգակի կերպով, Հայերու առանկ մեծ
 հանդէս մը ամենայն հանդարտութեամբ կա-
 տարելուն վրայ, որով Հայ ազգին խաղաղա-
 սէր բնութեան վրայ ունեցած վստահու-
 թեան մասին խաբված չըլլալուն համոզվե-
 ցաւ:

1861 տարւոյն Մայիսէն ի վեր գրեթէ ա-
 մեն Հայ անհամբեր կ'սպասէր երկրորդ տա-

րեգարծին, ուր իր իրաւանց ճանաչողու-
 թեան յիշատակը սիրտի նորոգվէր, և յանուն
 ազգային բարեկարգ վարչութեան պիտի հրաճ-
 ուէր՝ անմեղ դքսանքով մը:

Սոս օրերս ձայն մը ելաւ, թէ այս տարի
 տարեդարձի տօնը չըպիտի կատարվի. շատ
 սիրտեր տըրտմեցան, շատ սիրտեր զայրա-
 ցան այս լուրին վրայ և ահա մէկ քանի օր
 ետքը լսվեցաւ թէ Պատրիարքարանէն պաշ-
 տօնական ծանուցում մը ղրկված է Մասի-
 սին և ուրիշ տարածան մը, և կարգիվէր ժո-
 ղովուրդին այս ազգային տօնը կատարել:
 Ետքէն լսվեցաւ թէ այն ծանուցումը կամ
 չըջաբերականը ապկեղէն ետքը արգելվէր է և
 ուրիշ մը պիտի ելնէ. և իրաւ ալ երեցաւ.
 այս կիրակի առտու ամեն եկեղեցիներու մէջ
 կարդացվէին զատ՝ երկուշաբթի առտու ալ
 ամեն կողմ յրվեցաւ. որուն օրինակը հոս կը
 դնենք և յետոյ անոր վրայօք կը խօսինք:

ՅԵՅՏԵՐԸՈՒԹԻՒՆ ՊԵՏՏՕՆԱԿՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ԽԱՌՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

Ազգային խառն ժողովը իմանալով որ՝ այս
 տարի ալ մեր ազգայինք Հիւնքեար — իսկէ՛քսի
 կամ ուրիշ տեղ մը կ'ին Սահմանադրութեան տարե-
 դարձի տօնը պիտի կատարեն. ուստի Ժողովը մտա-
 ծելով որ Գաղութի Սահմանադրութեան մը տա-
 րեգարծի տօնը կատարելու անխորհուրդ գործ մըն է,
 նա ևս գիտնալով որ տէրութեան կամացը հակառակ
 է այնպիսի խռնն բազմութիւն ժողովըրդեան ա-

ունց հրամանի Բ. Դրան ինչ և իցէ բանի մը համար ժողովուրդը, վասն որոյ Դոգովս հիմնուելնէ կզդուշացնէ զհասարակութիւնը այն յայտարարութեամբս, որ չըլլայ թէ անխորհրդաբար և անխելճաբար նոյն տարեգարծի տօնախմբութեանը համար ժողովրդին բնաւ մէկ տեղ մը, որով Լ. զգային Վարչութեան տնօրինութեանը հակառակ գործած կըլլան, և հետեւաբար տէրութեան հրամանին դէմ մեղանշած կըլլան. վասն զի Լ. զգային Վարչութիւնը դարձաբար զուրը կը ներկայացունէ Լ. զգին առջեւ, և իրեն հրամաններն ալ հարկաւ Տէրութեան կանոնաց համեմատ են միշտ. վասն որոյ խառն ժողովը կը կրկնէ իր պատուէրն ու հրամանը որ հասարակութիւնը զգուշանայ նոյն տարեգարծի տօնը կատարելու համար տեղ մը ժողովուրդէ. վասն զի այդպիսի փորձ փորձողը իբր անհազանդ կը դատաւարարի:

19 Մայիս 1862.

Ի Պատրիարքարանի Հայոց:

ԲԱՐՈՒՆԱԿ

Լեւոնայեա Խառն Ժողով:

Լ. յս յայտարարութենէն կ'իմացոյն թէ նոյն ազգային Սահմանադրութիւնը հինցած և դադարեցած է, հետեւաբար անոր տարեգարծի տօնը կատարելն ալ անխորհուրդ է. անգրաւ դարձաբար և թէ Սահմանադրութիւնը հին չ'է կամ դադարեցած չ'է՝ տօնախմբութիւնն ալ վերցըլած չ'է: Արդիւրդ՝ այս տեսակ տօնախմբութիւն մը Տէրութեան կամուրջը և հրամանին հակառակ է: Երբեք արձառաքար տալով արձաթանն ալ կատարելը ներքէն է և անխորհուրդ չ'է ու անխորհուրդ չ'է, և թէ Տէրութեան կամուրջը հակառակ չ'է:

Եթէ ազգային Խառն ժողովը հաստատէ թէ վերայիշեալ երկու կէտերը իր ըսածին պէս են, իրաւունք ունի Սահմանադրութեան տարեգարծի տօնը արգիլելու և ժողովուրդն ալ պարտաւոր է այս տարի հեռանդելու: Եթէ ժողովուրդն անոր հակառակը հաստատէ՝ կործենք իրաւունք ունի իր տօնախմբութիւնը կատարելու, և առժամանակեայ վարչութիւնն ալ ներելու է իր յայտարարութիւնը ետ կանչելու, և այս ուրախութեան օրուան մէջ ժողովուրդին անգործութեանը և հանգստութեանը վրայ հակելու:

Անք հա ժողովուրդին կողմէն խօսելու տեղ՝ բաւական կը համարինք ժողովուրդին կողմէն հրատարակած բողբոջ առժամանակեայ վարչութեան ներդառմիտ ուշադրու-

թեանը ներկայացընելու և խնդրելու իրմէն՝ որ Եթէ իրաւացի կը դատէ ժողովուրդին բողբոջը՝ հաճի անոր օգնելու և անոր գործը դիւրացընելու:

Բ Ո Ղ Ո Ւ Ր

ԱՌ. ԱՌԺԱՄԱՆԱԿԵԱՅ ՀԱՐԶՈՒԹԻՒՆ

Չ'իր Մայիս 19 թուականով հրատարակած պաշտօնական յայտարարութեանը վրայ՝ ներեցէք մեզի սա մէկ երկու դիտողութիւնը բնիկ, ուր « Լ. զգային Սահմանադրութիւնը՝ հին և դադարեալ կ'ըլլած էք, և անկէ հետեւցուցած էք որ « անոր տարեգարծի տօնը կատարելն ալ անխորհուրդ գործ մը կըլլայ »:

Երեսմէք ձեզի որ Լ. զգը՝ բուն Սահմանադրութիւն ըսելով, իր իրաւանցը ու պարտաւոր բովանդակութիւնը կը հասկնայ, որ է հիմնական սկզբունք ըսուածը, և որ ապահովեալ են Բ. Դրան կողմէն ալ մինչև ցայսօր շնորհուած զանազան արտօնութեամբք, զորս և Լ. զգը անփոփոխելի գիտէ. ուստի և ոչ հին և ոչ դադարեալ կրնան ըլլալ անոնք, և հետեւապէս տարեգարծի կը ճանշնայ անոնց բովանդակուած և հրատարակուած օրը:

Լ. զգը քննելի և փոփոխելի գիտէ իր Սահմանադրութեան գործադրութեանը կերպերուն վերաբերեալ յօդուածները միայն, և ոչ հիմնական սկզբունքը. ուստի և անոր ամեն մէկ քննութեանը առթիւ՝ անոր հրատարակութեան տարեգարծի օրն ալ չի կրնար փոփոխուիլ:

Լ. զգը Բ. Դրան կազմած յանձնաժողովին պաշտօնը գիտէ որ տէրութեան կողմէն քննութեան մը համար է՝ միայն իր Սահմանադրութեանը վրայ թէ արդեւք տէրութեան ճանչցած իրաւանցը և շնորհած արտօնութեանցը համեմատ են մի, որուն իրաւունք ունի իբրեւ վեհապետ, և ոչ զանիկայ ջնջելով սեղը նորը դնելու համար, որուն չունի իշխանութիւն և ոչ որ:

Վերջապէս Լ. զգը գիտէ և կը յիշենք ձեզի իր Սահմանադրութեան կնիքը թէ՛ « Սահմանադրութեան վերաքննութիւնը Լ. զգին համար անընդունելի է, երբ հիմնական սկզբունք տրամադրութեանցը համաձայն չըլլայ. այն սկզբունք՝ որով ապահովեալ են Լ. զգին իրաւունքներն, իրաւունք ուրոց վրայ Լ. զգն անգամ չունի իշխանութիւն անօրէնութեան, զի միանշանայն պարտեք են » (Սահմ. Զօդ. 150):

Եթէ գիտէք և ճանչցած էք դուք ձեռնէ կամ դուրսէն ձեռնահասութիւն մը որ կրնայ Լ. զգին ճանչցած և տէրութեան ապահովեցուցած իրաւունքներն մաս մը յափշտակել անոր Սահմանադրութենէն և ճանչցած պարտքերը բարդել անոր գլխուն, օր

յառաջ ծանուցէք Վրդին . որուն համար անշուշտ ան րկմտ կրցած էք կոչել զՍահմանադրութիւնը հին և դադարեալ և որուն համար աս տարի անոր տեսականութիւնը կատարելը անխորհուրդ գործ կը համարէք :

Վհա այսպէս ազգը անկապուտ ու անպահովագրուէ իր Սահմանադրութիւնը , ուստի և խորհրդաւոր անոր հրատարակուած օրը տօնելը , թէ և գործադրութիւնը առժամանակեայ դադարեալ . զի անպահով է անոր սկզբանց ու տրամադրութեանց անայլայնելութեանը , ան սկզբանցը կ'ըսեմք . զորս անգամ մը Վրդը անձնելի կերպով դրոշմած է իր սրտին վրայ և որուն մէկ գիրն անգամ չէ կտրել մէկուն քեռթիւ , առանց Վրդին սիրտը վերաւորելու :

Իսկ այնպիսի խուռն բաղմունքիւն առանց հրաժանի Վ . Վրոն ինչ և իյէ բանի մը համար որ և է տեղ մը ժողովովը՝ տերութեան կամաց գէմ ըլլալը որ գիտէք և կը գիտցնէք , բարեհաճեցէք օր առաջ նոյն օրը տեսչութեան հսկողութիւնը խնդրել , ինչպէս կը խնդրուի և տերութիւնը կրնէ մինչև հիմայ այսպիսի տօներուն առթիւր . վասն զի մեզի անհաւատովի կը թուի որ կառավարութիւնը զրկէ ընտանեանը այսպիսի անմեղ վայելքէ մը , որն որ հոս օտարները անգամ կը վայելին այս օրուան զոս ամենայն ազատութեամբ :

22 Մայիս 1762 .

Իրենց իրաւանց Գեորգի :

Հետեւեալ յօդուածը բաղմունքիւ Վաւաւորչական և Հռոմէական Հայոց խնդրաձօքը հրատարակելով՝ այսօրվնէ մեր կատարեալ համամտութիւնը կը յայտնենք այն յօդուածին բոլոր պարունակութեանը , և առաջիկայ թընով մեր մասնաւոր խորհրդաձուլութիւններն ալ յաւելընել կը խոստանանք :

Վրեն կրօնք տարածվի կը բնութէ . եթէ այս բանս բնական է , գոնէ նոյնչափ բնական է իւրաքանչիւր կրօնքի իր սեպհական պահպանութեան զգացումը : Աւստի ուր որ զաւանգան կրօնքներ իրարու քով գտնուիլէր են , հոն այս երկու բնութեան ազդմունքներն իւրարու դէմ զարնուիլէր են : Սէր ազգին մէջ ալ նոյնը եղած է միշտ . և ազգային բաժանմանց , երկպառակութեանց , հալածանաց և ազգայնութեան ոգւոյն իսկ չքանալուն պատճառ եղած է այս բանս : Սէկ կողմէն հաւատաց տարածման երբեմն չափազանց եւ անհոգ՝ մինչեւ անգամ ընտանեկներու խա-

ղաղութիւնն աւերելու եղբայր եղբորմէն բաժներ է , միւս կողմէն սեպհական պահպանութեան զգացումը կրօնքով զատված եղբայրը աշխարհօրէն խի զատելու և մինչև անգամ հալածական վանելու չափ չարաչար գործածվիլու առգէն ցիրուցան վարատական ազգերնիս խել մը զանգակատուններու ազգայնութեանց բաժնուիլէր է , սրնց դոյութիւնը նոյն իսկ ճշմարիտ ազգայնութեան ուրացութիւնն է : Երբ՝

Վրգայնութիւնը սկզբունք մըն է որ չը մեռնիր . պատրիարքարանը գիւղուած մըն է . անցաւոր վիճակ մը , բացառիկ պարագայներէ յառաջ եկած՝ որ այն պարագայներուն հետ անհետ պիտի ըլլայ : Աղբուրքի մարգը , ճրճարիտ ազգասէրը պատրիարքարաններու մեկուսի շահերէն վեր կը դատէ ազգայնութեան օգուտը , և երբէք ընդհանուր օգուտը մասնաւոր շահերու չ'ենթարկէր : Վրանի ընելով իր կրօնքին ալ համեմատ գործած կ'ըլլայ , զի կրօնքն իրեն ամեն բանէ առաջ եղբայրսիրութիւն կը պատուիրէ , և կրօնքը կը մերժէ բռնութիւնը և սիրայ վրայ հաստատված , սիրով միայն հաստատ մնալ կ'ուզէ :

Վրէ սկզբունքի ծառայող մարդիկ , եթէ ողջամիտ մարդիկ , ասանկ կը մտածեն , պատրիարքարանները դժբաղդաբար ասանկ չ'են վարվիր միշտ : Ասոր համար է որ մէկ կողմը առաքելութիւն կը հանէ միւս կողման ժողովուրդին մէջ , այս ալ այն առաքելութեան դէմ փոխանակ իր բարոյական ոյժը գործածելու նիւթական ոյժ մը կը փնտռէ : Վրգեօք չ'էր կրնար ըլլալ որ երկուքն ալ աւելի լաւ մըրընելով ժամանակիս բերմունքն ու ազգին մէջ տիրող հոգին , իրենց՝ երբեմն իրաւուն հակառակ գտնուված շահերը մէջերնին , իրաւախորհութեամբ կարգադրէին և իւրենց ժողովուրդէն գոնէ սովորէին սիրով գործ տեսնել իրարու հետ : Սէր այս խնդրոյն լուծումը երկու կողման եկեղեցականաց խորհմունքներն կը յանձնենք : Վրէ մէկ կողմէն պատրիարքարաններուն գոյութեան պայմանն իսկ կերպով մը զերեք կը դատապարտէ շատ անգամ անձուկ հօրիզոնի մը մէջ գործելու , միւս կողմէն չ'ենք կարծեր որ ոչ իրենց խղճմունքներն մէջ ոչ իրենց կրօնքին մէջ գտնան անանկ պատգամ մը՝ որ չը դատապարտէ երկու կողման իրարու հակառակ ջանքերը , երբ ապօրինաւոր միջոցներով ի գործ կը դրվին . անանկ միջոցներ՝ որ գրգռութիւն և ատելութիւն կը սերմանեն համազգի և համայնի եղբայր մէջ :

Մենք այս խօսքերը կ'ընենք ամենայն ան-
կեղծութեամբ և անկողմնասիրութեամբ ,
սրտերնիս կարեւոր խոցեալ տեսնելով այն
տարածայնութիւններն որոնք նորէն կ'սկսին
ուզին մէջ Դուռնորչական Հայոց Պատրի-
արքարանին կողմէն առ Բ. Դուռնեղած Խաչի-
քին առթով Հռոմէականաց առաքելութեանը
վրայ : Մենք այս տարածայնութեանց վրայ
սրչափ որ կը ցաւինք , այնչափ ալ կը դատու-
պարտենք այն հակառակասիրութեան ոգին
որ կրօնք տարածելու կամ կրօնք պաշտպանե-
լու անունով կըսպըրդի որ և է գործողու-
թեան մէջ :

Մենք այս հակառակասիրութեան ոգին
բացէ ի բաց կը մերժենք և կը բողոքենք հրա-
պարակաւ անոր դէմ , ներկային և ապագային
սովորէն բնաւ պատասխանատուութիւն մը վը-
րանիս չ'առնելու համար :

Եւ ճանչենք և կը յարգենք պատրիարքա-
րաններուն իրաւունքը իրենց շահերը պաշտ-
պանելու . և նոյն իսկ ներկայ տարածայնու-
թեանց պատճառ եղող գործողութեան վրայ
խօսելով , ինչ որ սոյն պաշտպանութեան օրի-
նաւոր սահմաններուն մէջ կ'մնայ , մեր բոլոր
տիրապետութեանը արժանի կը դաւանինք . իսկ
երբ այս սահմանը կ'անցնի ու կ'ուզէ մաքա-
ռիլ սկզբունքի մը դէմ , որ քաղաքակրթու-
թեան էն փառաւոր յաղթանակներէն մէկն
է , և զոր մեր ազատամիտ Տէրութիւնն ալ
վաղուց իր օրէնքներուն մէջ գրած է , խորհ-
միտներէն ազատութիւնն ու կարծեաց և կը-
րօնից ազատ քարոզութիւնը , այն ատեն որ-
չափ որ անօգուտ և մնասիրար իսկ կը գրու-
նենք վէճը , այնչափ ալ կը ցաւինք զանի թե-
րադրողներուն վրայ :

Եւ ցաւինք՝ բայց չ'ենք յուսահատիր , վա-
սըն զի յուսահատիր փախուստ տալ ըսել է ,
վասն զի համոզված ենք մանաւանդ՝ որ ազ-
գայնութեան գաղափարը օր ըստ օրէ իր տի-
րապետութիւնն ընդարձակելու վրայ է աղ-
դին մէջ . և անոր բարեբաւորիկ ազդեցութե-
նէն անկարելի է որ յաւիտեան խոյս տան
նաւ պատրիարքարանները . վասն զի եկեղե-
ցականք , իրենք ալ յայտնի կը տեսնեն որ
աղբը իրենցմէ ամէն բանէն առաջ ազգասի-
րութիւն կը սրահանջէ :

ՍՏԱՂՈՒԹՅ ԿՈՅՍ ՆԱՀԱՏԱԿ .

Պարգարէութիւն չունենալնիս մենք խօս-
տովանելէն վերջը , կարծեմք ուրիշին ըսելիք

չի մնար : Ըմառուան եղանակը եկած և ամէն
մարդ ալ գիւղական զբօսանքի ետեւէ եղած
ժամանակը՝ բնական է որ թատրոնները ի-
րենց վերջին վարագոյրը վար առնեն . որով-
հետեւ եթէ դերասանական գլխաւորութիւն
խրոտուիլակներ ալ չ'ինուի , և իւրիւ հանդի-
սատես ներկայացուի , այս կարճ գիշերնե-
րուն թերեւս անոնք ալ գանգատին՝ բրանին՝
թօշին և քնանան :

Եսանկ ըլլալուն ով կը տարակուսի . մենք
ալ չ'ենք տարակուսեր , անոր համար Երե-
ւելեան թատրոնի վերջին ներկայացման վրայ
վերջին խօսքերնիս ըրած ժամանակ , մենք ալ
վարագոյր մը քաշելով ուխտ ըրինք՝ բայց եր-
գում չ'ըրինք . քանզի կիրք երած չ'ինք՝ որ այս
տարի թատրոնի վրայ դարձեալ չի խօսիմք :

Եւ յօդուածը գրելէն յառաջ խորիպ բա-
հանայ մը կանչեցինք , և գլխունուս վրայ տան
հայ մը ջարդել տալով , աժան ալ պահպանի-
չով մը ուխտերնիս լուծել տուինք . ինչու որ
Սանդուխտ՝ Սանատրիկոյ Կոյնահատակը՝ Կա-
ռմի թատրոնը կանչեց մեզ ամսոյ 12 ին . և
Հայ տեսարանի մը առթիւ մեր ուխտած լը-
ռութիւնը լուծել տուաւ :

Պ . Թովմաս Թէրզեան ուսումնական ե-
րիտասարդը , որ Երեւելեան թատրոնի հա-
մար ըրած թարգմանութիւններովը արդէն
Հայկական թատրոնին Տնօրէնութեան շնոր-
հակալութեանը վրայ իրաւունք մը վաստա-
կած է , այս երեկոյցին Կառմի թատրոնին
մէջ ի հաշիւ իւր ներկայացուց Սանդուխտ
Կոյն Կահատակ անունով հեղինակած ազգա-
յին սղերգութիւնը :

Մեր ուխտը կերպով մը պահած ըլլալու
համար , և կարճաւօտ խօսելով՝ ակն ունիմք որ
արգոյ հեղինակին աշխատութեանց յարգը օ-
րէ օր պիտի ծանցուի . թէ որ Սանդուխտը
կրօնասիրութեան չափ հայրաւոր ալ ըլլայ .
և Սանատրիկոյ՝ այնչափ որդեսիրութեամբը
անմեղ սղջկան գառապարտութեան վճիռը
անձամբ ինք արձակելով , լեղուն սրտէն տար-
բեր անդուծ դահիճ՝ մը չ'երևի :

Մենեւէն վերջը ողջնողներ հազուա-
գիւտ ըլլալուն , այն իրիկուան Եր Կազա-
րուր - Սանդուխտն է ըսածնիս - բաւական հե-
տաքրքրութիւննիս շարժեց , և կը կարծեմք
որ մինակաւորի վրայ ըլլալուն ներքի է մեռ-
նելէն վերջը սթափիլ , և գոչել ու խօսիլ , ա-
պա թէ ոչ՝ հրաշքի ժամանակը շատ հեռու
կը կարծեմք :

Եւ յուս ամենայնիւ ասոնք նոր բաներու
անմեկին ստուերն եղող թերութիւններն են .

խոյ գալով արգոյ հեղինակին լեզուին մաքրութեանը, ընտրած նիւթին վաւերութեանը, և ընդհանրապէս գործածած հատրնտիր տառութիւններուն, կը շնորհաւորեմք զինքը այդ շաւղին մէջ, և քիչ մ'ալ կը փափաքեմք որ հեշտախոտութիւն գրգռող խաղերու տեղ երբեմն ալ այդպիսի ներկայացումներ ըլնան, մանաւանդ մեր ազգին համար՝ որ իբնէ կրօնատէր ազգ մը ըլլալուն, միշտ հաճութեամբ կը գումարի այդպիսի ներկայացումներու: Նոյն մանաւանդ երբ մոլեռանդութեան տարափոխիկ հիւանդութեան ցոյցերէն և չափազանց աննորոգութիւններէ անձան ըլլան ներկայացումները: —

Իմ փառքս չէ, բան ասնի է:

Այլ-առաքեալ Սերգէի վարդապետի նկատմամբ մեր — Աղայի և Երզնիսի ընթերցողական շաքիւնը:

Էւելի կը փափաքեմք բնաւ անուն մը չունենալ, քան թէ զգալով իրաւ իւր: Հրապարակական թերթիւ մը այն ազգայնոց՝ որ ազգըտելով իրենք զիրենք կիմանան, և ընդհանուր ազգին ի միտս իւր էութեանը, գոյութեանը պատուոյն ունեցած թերութիւնները տեսնել և կարեկցաբար դանտը բառնալ ջանալու անկողմնասէր հոգին և ճշմարիտ ազգասիրութիւնը քարոզելու սկսելէս ի վեր, շատ անգամ առիթ ունեցանք, և մեր գծադրութեանէն կերելի թէ դեռ շատ անգամ ալ պիտի ունենամք, Հայ կղերին իւր կոչմանը և իւր սրբազան կարգին պահանջմանը համեմատ չվարկեալուն, ընդհանուր ազգին դպրութեանը թիւն չտալու համար շարունակ բողոք, աղերս, և այլն և այլն ընելու:

Կարծեմք որ բրաժնիս ոչ միայն մարդկային ազգին յետ ընդդէմ նահանջման և աղմուկներու պատճառ կամակոր անձնասիրութիւն, խիղճերնիս Աստուծոյ հետ իրաւախոհ ըլլալը վերաբերութեանց մէջ ամբարիշտ յանդգնութեամբ դատաւորութիւն, կամ ուրիշին կարծիքը մեր կարծեացը տակ նուաճելու Աստուծոյ ընդդէմ բռնասիրութիւնը չէ, այլ գրեթէ ողբով չափ մենա մարտ մի է այս օրինակ ընթացքի մը դէմ, զոր անձնուէր յանձն առած եմք մի միայն յօգուտ ընդհանուր ազգին, և յօգուտ մասնաւոր անհատից ազգին՝ որոնք գրեթէ յամենուրեք ճնշեալ յամեն ուրեք հարստահա-

րեալ, կը ստաւապին ոչ միայն իրենց անբնական տէրը եղող ազգայնոցմէ՝ իրենց հաւասար եղող մարդիկներէ, զորոնք միայն բնական կեանքը արծաթէ սանդուխով մը քիչ մը բարձրացուցած է վեր ըսուած դաս մը, և անհատական արժանաւորութեամբ բնաւ առաւելութիւն մը չունին իրենցմէ, ոչ միայն դաս մը այն խաւաղութ չորպաճիկներէ, որ գէտ և բիրտ գղերներէ և՛ — որ անհանդուրժելի է — իրենց համարին համապատասխաններէ, այլ և՛ Աստուած իմ, նոյն նոյն իսկ եկեղեցւոյ պաշտօնեաներէ, հաշտութեան միջնորդներէ և սրբութեան քարոզաւորներէ, որոնք ժողովուրդը չինելու և ոչ թէ քանդելու, որոնք ժողովուրդին բարոյականի հայելի ըլլալով և ոչ թէ չգիտցածը կամ մտքէն չանցածը, կամ թէ մտքէն անցնելու ժամանակը չառաքունանք պատճառող գործ մը ընելու կամ ընել տալու կանչուած են, և մինչև ցայսօր ինչո՞ւ Հայուն վրայ կը խրոխտային իբրեւ անոր տէրը՝ իբրեւ անոր էութեան գոյութեան կազմող նիւթը, իբրեւ անոր ամէն բանը՝ որ իբրեւ թէ առանց անոր ամէն բան էր: Հայը բաց ի մարդ ըլլալէն: Եւ ո՞վ էր այս: — Կղերը: Այս բառին բովանդակ նշանակութեամբը:

Այս կղերը Հայուն ճակատագիրը սրբեց, և շատ անգամ հաց ուղած ժամանակը ոչ միայն քար տուաւ անոր, այլ և քարն ալ խնայելու համար, շատ անգամ մեռիւր որ անշուշտ դիակէդ ալ կողոպուտդ առնեմ՝ կրտսէ մինչև ցայսօր: Այս կղերը լրեց Հայուն ճակատագիրը: և Հայը չգիտէր թէ ինչ ինչ կրտսէ ունի երկրիս վրայ, մարդկութեան պայմաններուն և ընկերական դասին մէջ: Ըստ որում կղերը որ անոր ծննդեան կենաց և մահուան տէրն է, մինչև ցայսօր կը փափաղի — քիչ բացառումներ քիչ հրեշտակներ քիչ ազգասէր ոգիներ ունենալով իւր դատուն մէջ — յաւիտեան ճնշել զժողովուրդը, և աշխարհի վրայ մարդ ըսուած ատեն կղերը իմացնել և ոչ թէ այլ ինչ

Եւ ահա այս իսկ է որուն դէմ մարտնչելու զինակիր գրուած է Սեղուն, և երբեք չօրհոր զինանի այս բանիս ուղղախոհ Հայուն հետ, որ թշնամի պարտի ըլլալ այն գաղափարին, որ կղերին շարութիւնները պատրուակելը առաքինութիւն մը սեպելով, կը խոնարհի այն շատ անգամ պիղծ ձեռքերը բերնին և ձակդին դնելու, այն ձեռքերուն ամենայն հա-

մարձակութամբ ահաւոր խորհուրդներու մերձեւալը տեսնելով:

Եւ ո՞վ է այն՝ որ Եկեղեցւոյ սրբութեան քարոզ ըլլալու անձը ոչ միայն սոգումական գործքերով, այլ նաեւ քսու, բանաւարկու, խռովիչ գրգռիչ բնութեամբը շատ անգամ բամբասուած՝ և յամենուրեք թշնամանեալ լը տելով՝ Բրիտոսի Եկեղեցւոյ սեմը անգամ կո խելուն կը հանդուրժէ, թող թէ բեմը ելնելու, ուր այնպիսի անպիտանները իրենց սեփականութիւն մը ըրած են ուղածնին, խորհածնին, ականջնուն եռքին համաձայն՝ բերաննուն եկածը դուրս տալու յոբաւար . . .

Վասն զի դէմերնին խօսող չիկայ հոն:

Սեղի անհանդուրժելի է այս. և աւելի լաւ է որ քորակոշկոճ լինիմք, քան թէ երբեք զինանիմք անպատիւ և անղգայ լուծ թիւն պահել, անտարբեր լինել և մեռելու թեան գրոշմը կենդանւոյն ճակատնուս վերայ կրել:

Եւ անհանդուրժելի սրտիւ էր որ Սեղի տարի 10 թուով Ելք մը ուղղեցինք առ Եգգային Վարչութիւն՝ յորում՝ երբեմն Եկեղեցւոյ յետոյ այսինքն մինչև հիմայ Ելք-արարեալն կամ Զայրաբեան Սերովբէ վարդապետ տին Ելիկոյ (Ելիկոյ)՝ յոր գիւղի մէջ Սեղի մայ և Գամբայ որդւոյ ժառանգական մեղքովը բռնուելուն և ժողովրդեան գայ թակղութեանը առիթ և պատճառ ըլլալուն վերի վերոյ հոյեացք մը ըրեր էինք, և փոխաւ նոյն Չենկիլէր կերած ծեծին, սրօք և բրօք հալածուեր է ըսեր էինք նոյն գեղէն. քանզի ձիւղը ըսելով՝ կը փափաքէինք որ այնպիսի խայտառակ համբու մը բուրած տեղը, և ժողովրդեան մէջ ամեն տեղ անոր վրայ խօսուած ժամանակը, ինչ՞ ժողովուրդը անոր խայտառակութիւնը իւրը համարելով, երկ քորդ օրը ծամբայ չի գնէր զանիկայ, այլ նոյն օրը նոյն կէտին հալածեր և սրօք և բրօք:

Սեր ըրածը Ելք մի էր առ Եգգային վարչութիւն, և բաւական պատճառ ունէլինք նոյն լուրը այն եղանակաւ հաղորդելու. մտաւանդ անոր համար՝ որ նոյն վարդապետ տի անցելոյ հայելին մէջ այնպիսի արատաւոր անցքերու հրապարակագոյժ շարք մը ըսելով թէ հաւքանի մը տեղ, և թէ դուրսերը բաւի մը տարի յառաջ, գժբաղդաբար տարաւ կուտելու քիչ տեղիք կը մնար մեզ:

Սակայն սրբատուն և անբիծ պղնձի ճակաւ տը կարծելով որ անցեալներու յիշատակութիւնը մոռացութեան փոշիով ծածկուած է, և այս անգամ ալ գործեալ իւր այս զոյգութիւնը

գործութիւնը ծածկող քղանցք մը կրնայ գտնել, յուսալով որ ինչ՞ ժողովուրդը՝ ուրուն գաւազանաւ երկաթեաւ հալութեան ելած էր Տեղապահ Սրբազանի յանձնարու թութեամբը՝ այս անգամ գործեալ վարդապետին խայտառակութիւնը իրենը համարելով չիպիտի ձիւ հանէ, տեսնելով որ մեր Ելքին հրատարակութեան անմիջապէս քանի մը օր ետքը, Տեղապահ Սրբազանը իրեն նամակ գրած է որչափ որ կարելի է շուտ իր վիճակներէն հեռանալ, և ուր որ կուզէ հոն երթալ. քանզի տասնի կուսցնէ եղեր Նորին Սրբութեանը դատաստանը՝ տեսնելով վերջուպէս որ կրնայ թերեւ իւր կրկնը հրապարակագոյժ խայտառակութեանը վարագոյր ըլլալու քանի մը անձինք գտնել, որ իրենց ստորութեանը բեռնակրութիւն ընել սորված են, յոբութեան դեմն թուերը հեծած՝ պաւտեհ միջոց տեղեր է առ ժամայն Պօլիս դիմել և ժուեր է առ ժամանակեայ Վարչութեան նա բողբեղ, իբրեւ իր բոլոր կենսութեան մէջ ազատ այսպիսի արատաւոր բարոյականի գէմ գործէ մը. և այսքանը բաւական չտեղելով, Սասիս լրագրի մէջ ալ ազգային Վարչութեան ուղղել թէ իւր բողբեղ. և թէ իւր գրած իղնիկաւ Նոր գեղ խրիած և քանի մը անձանց ստորագրել տալով նոյնպէս ազգային Վարչութեան ուղղեալ նամակը հրատարակելու չափ քաջութիւն ունենալը ցոյց տուեր է:

Ռոփս հարեք ամենայն յետաշրջիկք (ուէր թիֆ)

Բայց մենք ըրած հրատարակութիւննիս ինքնահար ձրի գրապարտութիւն մը չըլլալու համար, — բոտ որում, կը կրկնեմք թէ աւելի ինքնորեմք անգլուխ չըջիլ, քան թէ գրապարտչի այդ անպատիւ գրոշմովը, որով կուզէ մեզ կիքել Ելք-արատ Սերովբէ վարդապետ, և Պօլսոյ մէջ վեր ի վայր կը յուգի և օրը քանի մը անգամ մեր անունը կը փոխէ — պիտի ցոյց տամք որ թէ և Եգգային վարչութեան խոհականութեանը թողած էինք քննութիւնը, բայց անմիջական և կատարեալ քննութիւն մը ընելու համար արժանահաւատ անձերու կարօտ է, և այս քննութիւնը Սերովբէ վարդապետին ծեծուելուն վրայ չէ, այլ այնպիսի անպատիւ համբու մը նոյն գեղին մէջ ծագիլը ստուգելու և վարդապետին կրկն գործիք ըլլալու անձը ճանչնալուն և ուղղակի քննութիւնը անկեց ընելուն վրայ է, գիւրոյցներու համար կրտմք, այս քննութիւնը և ցոյց տալու համար որ բամբասունք

չէր և չէր բաժնիս, այլ բանն ասանկ է. քանի մը ծանօթութիւններ ասոնք հոս:

Շարն ընդ հոս:

Սէր վանականներու մեծ հոգը ի՞նչ է:

Ստանուս վրայ խորհելու բնաւորեալ ըլլալնուս համար. միշտ թշնամանք կրնեն մեզի այն ամէն անձինք, որ լսելու համար երկու ականջնին միանգամայն կը գործածեն, և թերևս արձանի պէս մոտիկ կրնեն լսածնին, ամեննին չուզելով հասկնալ խօսք մը խօսողին ի՞նչ ուզէր տէր ըլլալը:

Շատ անգամ ըսած ենք և չենք դանդաղիր կրկնելու. մեր ազգին վարդապետներէն մեծ մասը՝ մանաւանդ անոնք՝ որ վանքերու մէջ մեծցեր են, վանքերու չորս պատէն դուրս աշխարհը և իրենց այն աշխարհին մէջ ունեցած կոչումնին չեն ծանօթ, և առաւել իրիւս մեքենայաբար եկեղեցական սրտչտամանց պարտաւնին իրենց ամենէն մեծ սրբութիւն՝ առաջին և վերջին պարտքը համարելով՝ ուրիշ գործ մը չունին կը կարծեն, այս տեսակ անձինքներու ամենէն շատ և խաբանիկ գիտցածնին՝ շատ շատ վանքերը յաճախող ուխտաւորները կամ ախտաւորները գրգռել, և խորհիլ թէ ի՞նչ կերպով կարելի է քանի մը զուրուշ աւելի բրցունել միամիտ և խեղճ ժողովուրդին ձեռքէն. և այն թերևս շատ անգամ սուրբի մը անուշով: Սա նախններուն մեծ մասին կեանքը անգործ թմրութեան մէջ ծախվելուն չհաւատացող կոչնէ, թող անգամ մը մեր վարդապետներուն բաղմնահատոր գրաւոր աշխատութեանց վրայ աչք նետէ, և եթէ այդ անձինքը ուրիշ զբաղմունք մը ունին նէ, կրնայ ինքն ալ վաշելիլ և տեսնել. մենք ընթերցողին կը թուզուք անոնց անցուցած կեանքերնուն վրայ ընդհանրապէս խորհիլ, որուն մանաւանդ ա. նոնք աղէկ խելամուտ են՝ և այս ողբալի վիճակին անպիտանութիւնը գիտեն, որ ի մասոյ գրեթէ չօշտիլել կերպով զննած քննած և փորձած են: Եւ մինչև որ անոնց ընթացքը կերպարանափոխ չըլլայ, մինչև որ անոնց ա. մենէն մեծ հոգը ազգին վիճակին վրայ կարեկցութիւն չըլլայ, և ազգին վրայ իրենց ունեցած բարոյական ներգործութեան պարտաւորութիւնը չի խորհին, մինչև որ աշխարհականներուն կենցաղավարութեան ղեկը ձեռքերնուն չ'թափեն, մինչև որ իրենց վարուքը և բարուքը աշխարհականներուն գալ-

թակողութիւն տալէն ձեռնթափ չըլլան, մենք մեր սարկութեան շապիկը չի պիտի կրնանք մերկանալ, մանաւանդ թէ որ ուզենք ուղտի ծունկի պէս տեղացեալ ծունկեր ունենալու անոնց ոչ միայն անձին, այլ և կրիցն առջևը ծուկը դնելու համար:

Սէր հիմալ չէ որ կրսենք թէ մեր վարդապետներուն և մանաւանդ վանականներուն ամենամեծ հոգը ստակ գիղել է: Շատերուն մէջ մանաւանդ վարդապետ մը կը ծանչնամք, որ երբ 6-7 տարի յառաջ մերձակայ վիճակներուն մէկը խրկուեցաւ, ինչպէս ինք ալ խոստովանած է, տանոց բուպիկ մը միայն ունի եղեր, և վանքի մը մէջ բաւական հիւրեր մեծարելէն վերջը՝ այսօր, դարձեալ իւր ամբարձեալը նայելով, յիտան հազարէն աւելի գումար մը ունի եղեր, ձգենք իւր բամբասուած վարուցը համար միտած մեծ գումարները:

Ար ունիցի ականջս լսելոյ լուիցէ:

Փոքրիկ անցք մը որ վարը պիտի պտաւ մեմք, կրնայ յայտնել՝ որ մը վարդապետներուն և վանականներուն մեծ մասին բոլոր հոգը ստակ գիղել է, և ամենամեծ ցաւ կը դգան երբ այն միջոցներէն զրկուին:

Նիցեալ որ մինչդեռ Պատրիարքարանի մօտ խաչվին մէկը նստեր, առաւօտուն հետարքբութեամբ եղած խօսքերը մոտիկ կրնէի, վեցամեայ մօրուքէ մը աւելի ձօրուքը երկրեցած Պատրիարքարանի սպասաւորներէն մէկը ներս մտաւ. չեմ գիտեր Իւսկիւտարի թէ չէ՝ Պէշիկթաշի մէջ պատահած դարչնի անցքի մը քննութեան համար ցրուելիք հրաւիրական նամակներուն մէկ քանին աման մը առտուանց հոն գտնուող քանի մը ձրի թրղ թատարներուն տալու. ներս մտաւ թէ չէ՝ ձառագէժ կերպարանքէն ամենքն ալ խնդալ սկսան:

— Վարդան ախպար, կը վայլէ քեզի որ Պատրիարքարանի սպասաւոր ըլլալով մօրուք թող տուածի պէս իրաւը այդչափ երկնցունես, ամօթ չէ՞ որ դուն՝ մանաւանդ Վէրիլ հայր սուրբի և Տեղապահ Արաղանի պէս առատաձեռն վանահայրերու այդչափ քերմեւանդն սպասարկելէն վերջը, անոնց առաւտաձեռնութիւնը այդչափ չարաչար խայտառակես, ի՞նչ կրսէ տեսնողը, չեօփէ մօրուք դառնէր է մօրուքը, ամենէն խեղճ հայ Պէրլեշի ալ առջևը նստիս նէ, գտնէ Պատրիարքարանի սպասաւորութեանը սիրոյն անշուշտ այդ բուրդ մօրուքը վար կուտայ, և միթէ:

— Որի կասես աղա, վարդապետներն այդ լեզուն չեն հասկանար. ամէն անգամ որ ըստակի խօսք կրկնայ՝ անոնք իրենց ցուպը և մաղախը բերաննուն վար չեն ձգեր, և կարծեն որ ամէն մարդ էլ ուղտած լինի մօրուք թող տալ. հէ՛մ Լստուած չէն պախէ ժողովուրդը. վարդապետներու կրօնան խեչափառ կայ. էնոնք էրդում էլ անեն տալու՝ մինչև քու վարձքդ ալ ըլլի, չի հաւտաս. կիրքով ըրինք կըսեն և կը խաղսին. վարդապետներէն բան յուսալու ժամանակ անցեր է. աչք ա մենեցուն ինոսա յուսան. ըհ, սխալեցայ. դուն հասկըցիր աչք նոցա յամենեւին յուսան, անոնք գիտես թէ իրենց ապագայ օրերուն համար չէ թէ մինակ մարդու չեն ուզեր դանկ մ'էլ տալ. ապա թէ որ ունիս, դուն անոնց տուր, և նայէ որ քաակիդ մէջին պարպէն վերջ քէսէն ալ վրէ չտաս. ո՛վ ասեր է քեզի որ վարդապետներ իլա իլա երբ վանքերու մէջ մեծցած են, կաթ սուռղ կոկերէն են. կու՞թ կարեցու թիւն և ողորմութիւն ունին. անոնք վանքերի մէջ կըթել միայն սովեր են, և անկէյ աւելին իրենց համար հարամ է:

— Ինչէն գիտես ատանկ ըլլալ:

— Քանի մի ատենէ ի վեր փորձ ընելէն մամիկս ըսցաւ. անցեալ օր վէքիլ հայր սուրբ Լ. րմաշու վանք իրկելու համար մէկ նամակ տուեց. տանելէս վերջ հարցրեց թէ շատ ուխտաւոր կա՞ր, մեղքս ի՞նչ պահեմ, գիտէի որ սրտին տարտ կրկնայ, ըսեցի որ մէկ փամ փօռ չօգտեց, և երկուս էլ պախշա լեցուեցան. բոլորն ալ Պօլսեցի ուխտաւորներ:

— Եւ ի՞նչ ըսաւ վարդապետը:

— Եհ, իրաւ կըսես ծօ վարդան. սուտ չըլլաւ, հաղա մենք ինչո՞ւ նստեր ենք հոս. տեսա՞ր փարա վաստկելու ժամանակը. տեսա՞ր որ մեզմէ վերջը եկող և բապուճնիս չարժողները, երեկուսան վարդապետներ մեզ պիտի անցնին, և մեր վրայ պիտի խրոխտան. մենք հոս հարկւր հաղար ճանճը մէկ ստակի կը վըռնտենք, ասը քեարի ժամանակ հոս բան տը դերեր են մեզ. թէ վէքէլի չէ որ Լ. լեքսանեան Դէսրք վարդապետին համար կըսէր անցեալները Լտաբաղարցիին մէկը, թէ տեղ մը նստել չուզեր, տայմա վանքէն դուրս չեւլար. հախ չունի անիկայ, ամա մենք հոս լայիլա՞ծ. . . նելէթ շերինէ. ի՞նչ ըսեմ. . . պիտի նստինք եղեր. մարդ չիկայ որի խօսք

հասկցունելու է. մէքքեմէտէ. . . իշտէ կը հասկնաս ս, Վարդան աղբեր. աղօթք րրէ մեզի համար որ սահաթ յառաջ սրկէց աէֆ ըլլայինք տէ համալ օղլուին հաֆսէն փախուծի պէս մէյ մը ինքզինքնիս Լ. րմաշ նետէինք ըսաւ, ու գիշեր ցորեկ հոգը թասան ան է:

— Տեսար սա մարդուն հոգը, ըսաւ, նստողներէն մէկը:

— Ի՞նչ կը կարծես. հէլայէթաէ ան մարդիկի ալ սեղանին կը ծառայեն կոր սեղանը պիտոր ուտեն, ըսաւ, մէկ ուրիշ մը որ դըրմագլուխ մը ըլլալուն օր մ'ալ զինքը պիտի ուտեն. և ամէն մարդ իր գլխուն փչածը բերնին եկածը զուրցէլէն և Վարդան ախպօր խորամանկութեանը և վարդապետներուն վրայ ունեցած համարմանը վրայ զարմանալէն և խնդալէն վերջը, ժամկոչի մը անգամ վարդապետներուն մանաւանդ վանաւորներուն արծաթախրութեանը վրայ ըրած դիտողութիւնը, և բոլոր հոգերնին մինակ ան ըլլալը, մեզի ալ շարժառիթ եղաւ այս քանի մը տողը գրելու:

Եւ այդ ընթերցողը չի կարծէ թէ նորալուր բանի մը տեղ կը գնենք թէ Վարդան եղբօր այն խօսքերը և թէ վարդապետին զառանցանքը: Իրենց կոչումը չի ճանաչողները տուէց աւելի չեն կրնար իրենց սգւոյն պատկերը տալ, և բնական է որ հասարակութիւնն ալ մեծ համարում մը չկրնար ունենալ այն գլուխը եղողներուն վրայ, ինչպէս որ իրենք ալ ուրիշ բան մը ակնկալելու տեղիք չունին:

Հայեր, այս այն վարդապետն է՝ որ անցեալները լրագիրներուն խօսքին ակննջ մի կախէք կըսէր ձեզի, և իրաւունք չունէր, քանի որ օր մը ասանկ իր ամենէն մեծ հոգը ի՞նչ ըլլալը հրապարակաւ պիտի յայտնուէր:

ՄԱՐԿՆԻՐ-ՏՆՕՐԵԱ

Յ. Գ. ՍԵՎԱԼՅԵԱՆ

Ի ՀԱՆԱԹԱ Կ. ՊՕԼՍՈՑ

Ի ՏԳԱՐԱՆԻ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՄԻԻՀԵՆՏԻՍԵԱՆ

ՀԱՅՈՑ ԵՎԵԼՅԻՑ ԳՈՂՈՑ ԹԻՒ 17